

O GOVORNOM JEZIKU DUBROVAČKIH POMORACA (1790—1809)

Prilog upoznavanju naše narodne pomorske terminologije

Josip Luetić

Prošla je trideset i jedna godina otkako je akademik Cvito Fisković, kojemu posvećujem ovaj svoj prilog, upozorio na problem govornog jezika dubrovačkih mornara koji su na trgovačkim jedrenjacima Dubrovačke Republike plovili diljem svijeta. Naime, u brošuri *Podvig kapetana Želalića*, akademik Fisković nas upoznaje: »... za nas je osobito značajan podatak o dubrovačkim mornarima iz prvog Baukovog pisma. On piše da se krajem 1760. godine bio razbolio u Aleksandriji, jer je često izlazio iz samostana da ispovijeda Dubrovčane koji su umirali od kuge. Nije, doduše — piše — bio dužan da ih ispovijeda, ali je to činio iz samilosti, jer se mnogi nisu znali da ispovijedaju na talijanskom jeziku«. ¹

Zaista i taj podatak iz Baukova izvještaja iz Aleksandrije — kako je naglasio akademik Cvito Fisković — za nas je veoma značajan.

Radeći na povijesno-arhivskom istraživanju pomorskog života stanovnika dubrovačke države, smatrao sam da je za nas značajno utvrditi i što više doznati kako su govorili dubrovački pomorci i ostali naši primorci koji su plovili zajedno s Dubrovčanima na trgovačkim jedrenjacima Dubrovačke Republike. Stoga sam nastojao pronaći što više arhivskih izvora iz kojih je moguće upoznati govorni jezik dubrovačkih pomoraca iz neposredne iskustvene pomorske stvarnosti, to jest — govorom kojim su se dubrovački pomorci služili komunicirajući međusobno i s drugim slojevima dubrovačkog i nedubrovačkog stanovništva.

Kao putokaz u arhivskom sakupljanju i u sistematizaciji te građe pomogao mi je *Naputak za sakupljanje narodnih pomorskih naziva* — Jadranskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (tiskan 1950. godine) te usmena uputstva Blaža Jurišića i Bernarda Stulija.

Rezultati tog arhivskog istraživanja i u tom pogledu nisu izostali. Iako skromni po količini pronađene građe, oni nam ipak i takvi zasigurno obogaćuju poznavanje govornog jezika i pomorskog života dubrovačkih pomoraca.

Kakav je u stvari bio »pomorski« govorni jezik dubrovačkih pomoraca za vrijeme Dubrovačke Republike? Odgovor na to pitanje nisam mogao tako lako i brzo dobiti.

Zasad, za ovu prigodu, razmatram samo razdoblje posljednjih dvadeset godina dubrovačke države. Izvori su veoma manjkavi. Privatnih originalnih pisama tadašnjih dubrovačkih pomoraca praktički skoro i nemamo. Službeni spisi koji se odnose na dubrovačke pomorce pisani su ponajviše na talijanskom jeziku koji se tada u pomorsko-lučko-trgovačkom poslovanju upotrebljavao kao općepriznati jezik u svakodnevnoj praksi u bazenu Sredozemnog mora, pa tako i u dubrovačkoj državi. A talijanski jezik poznavali su u prvom redu dubrovački pomorski kapetani zapovjednici jedrenjaka, brodski pisari i brodski oficiri, koji su ponajviše i dolazili u službeni i privatni dodir sa stranim trgovačko-pomorsko-lučko-sanitarnim poslovnim ljudima u različitim i mnogobrojnim tuđim lukama. Dubrovački zapovjednici jedrenjaka i brodski pisari vodili su i brodske knjige, nautičke dnevnike, različite isprave i potvrde te računске bilježnice i knjigovodstvene dokumente na talijanskom jeziku.

Tu govorno-jezičnu građu sakupljao sam samo u arhivskim serijama Historijskog arhiva u Dubrovniku. Nju je trebalo pronaći u nekoliko desetaka arhivskih svezaka. Ona je bila porazbacana po mnogobrojnim mjestima u različitim tekstovima koji su bili pisani na talijanskom ili latinskom jeziku. Ponajviše sam tu građu pronašao kao usamljene pojedinačne odlomke u talijanskim tekstovima. Samo velikom upornošću i strpljivošću mogao sam doći do tako skupljene građe. Inače, nešto sam već i prije objavio,² ponešto su i drugi autori publicirali,³ ali to je zaista bilo premalo da se dobije bolja i vjernija slika o govornom jeziku dubrovačkih pomoraca. Ova nova istraživanja i ovako sređena građa znatno dopunjuju dosadašnju prazninu ove teme. Zasad je to jedini zaokružen opsežniji izvor iz kojega možemo dobiti vjerniju sliku kako su se barem u tom razdoblju dubrovački pomorci sporazumijevali i na koji način su u svakodnevnoj praksi na brodovima i u svojim domovima govorili.

Ograničeno uže teritorijalno ova građa se odnosi posebno na Gruž-Lapad, Cavtat, iKonavle, Župu dubrovačku, Dubrovnik, Rijeku dubrovačku, Koločep, Šipan (Suđurađ i Luku šipansku), Slano, Grguriće, Kručicu, Baniće i Mljet.

Ona nam nije zanimljiva samo s filološkog stanovišta. Ta nam građa također dočarava stvarni pomorski i ribarski život s različitim dogodovštinama doživljenim na jedrenjaku, na brodu, na čamcu ili u luci, na sidrištu ili na moru u plovidbi.

S obzirom na neke moje komentare ili analize ove građe posebno ističem: nisam pokušao ni upozoravati na bilo kakve pravopisne manjkavosti ili jezične nedosljednosti ili tome slično. Naime, moj zadatak nije bio upuštati se u gramatičku ili bilo koju jezičnu raspravu ili analizu.⁴ Možda sam trebao samo izdvojiti i skupiti zajedno na jednom mjestu u posebnom popisu »čisto« pomorsko-brodsku-nautičku terminologiju. Ali smatram da bi i to značilo ulaziti u jezičnu problematiku. Međutim, letimičnim pregledom

i jezični nestručnjak može lako zaključiti kako nam ovaj prilog donosi našu narodnu govornu — iz prakse — terminologiju koja se odnosi na dijelove broda i jedrenjaka, brodogradnju, opremu broda, osoblje na jedrenjaku, plovidbu manjeg i velikog broda, nezgode na moru, predjele uz obalu, vrijeme-nevrijeme, vjetrove, tipove brodova, vrste brodskih konopa, na ribarstvo i ribarski alat, vrstu ribe, brodsku manovru, plovidbenu terminologiju i tome slično.

Neke od ovdje objavljenih naših narodnih pomorskih naziva možemo naći u rječnicima *Ardelia Della Belle* (1785) i *Joakina Stullija* (1806) što nam može poslužiti kao potvrda da su i oni u narodu sakupljali nazive za svoje rječnike. Ti se nazivi također nalaze i u velikom pomorskom poliglotskom *Glossaire Nautique* Augustina Jal (1848).

Na taj način sakupljena i tako sistematizirana ova naša pomorsko-brodsko-mornarska jezična građa može sigurno pridonijeti u prvom redu upoznavanju svakodnevnog praktičkog govornog jezika dubrovačkih mornara, brodskih posada, ribara, brodogradilišnih i lučkih radnika te drugih pomoraca kojih je u to vrijeme u Dubrovačkoj Republici bilo ništa manje nego pet tisuća i šest stotina.⁵ Dakle, to je bio govorni jezik najbrojnijeg i ekonomsko-društveno najdjelotvornijeg sloja stanovništva tadašnje dubrovačke države. Isto tako sam siguran da i ova govorno-jezična građa dubrovačkih pomoraca — u kojoj ima dosta i pomorske terminologije — može biti od koristi za povijesni pregled izgrađivanja naše pomorske terminologije. Osim toga, zanimljivo je svakako i to da iz ovako pripremljenog priloga doznajemo koliko je tih pomorskih izraza sačuvano i ostalo u upotrebi u našoj današnjoj pomorskoj praksi.

Ova govorno-jezična građa dubrovačkih pomoraca, uključujući i tipična imena dubrovačkih pomoraca i članova njihovih obitelji, koja se donosi u modernoj transkripciji, najreljefnije nam ukazuje na slavenstvo dubrovačkih pomoraca. Ona nas najbolje upoznaje s tim kako su dubrovački pomorci svakodnevno u različitim prigodama i dogodovštinama formulirali svoje misli, govorili i služili se svojim dubrovačkim dijalektom.

Preпустimo, dakle, dubrovačkim pomorcima da nas oni sami najbolje uvedu u taj svoj »pomorski« govorni jezik.

Karakteristična imena dubrovačkih pomoraca (i članova njihovih obitelji) pripremljena u modernoj transkripciji onako kako su ih svakodnevno uistinu svi nazivali, pa tako i dubrovačke vlasti: TONKO Saltarić,⁶ JELA Jozova,⁷ Đuriša i Vlahuša Lise,⁸ TONKO sin Boška Glavić iz Šipana,⁹ MATKO Simov iz Župe,¹⁰ PERIŠA Brailo,¹¹ VLAHUŠA Barabić,¹² IVAN i MATKO iz Slanoga,¹³ ŠIMUN Krilić,¹⁴ GAŠPAR, PERO i VLAHUŠA,¹⁵ BOŠKO Duplica,¹⁶ PERO »di GHIURO Racse«,¹⁷ IVO i MATO Alamat,¹⁸ BOŽO,¹⁹ TOMICA Vragolov,²⁰ MATKO Knegov i MATKO Matkov,²¹ »Bianchi detto BIELOCH (BJELOČ)« iz Trstenoga,²² VLAHUŠA Jelić iz Trnove,²³ ANTUN PETROV Račić i KATA,²⁴ MIHO PERA Dragić, STIEPO, NIKO, ĐONKO GIONCO, VICKO (VIZCO), »Cap. Pasquale di MATKO Chichigl«, Pas-

Karta Dubrovačke Republike s granicama prema Hercegovini i Crnoj Gori poslije 1718. g. (rukopis u Pomorskom muzeju JAZU u Dubrovniku)

quale di IVAN Chichigl, TONKO di IVAN Chichigl²⁵ PETAR (PETTAR) P. Muratović (Murattovich) VIDOJE Kaznačić, MELKO, PAVO, ĐURO, ANĐULO, ANICA, JOZO, NIKO Šodrnja, MATKO »detto Medan«, BOŠKO MATOV (»detto Belinov« iz Prožure), PETAR MATKOV Bašića iz Maranovića,²⁶ brodograditelj VISKO Vilenik,²⁷ Trojan NIKŠIN,²⁸ Miloslavić »detto« LAPAČINA,²⁹ »VLAHO d'Ellia Borovinich e VLAHUŠA Borovinich«,³⁰ ANTUN TONKOV Keistić,³¹ STJEPAN di MATOV Knego iz Gornjeg Brgata,³² VLAHUŠA MARINOV,³³ ROKO BONFIOL,³⁴ kap. Jako FILIPAČI (Filipaci),³⁵ kap. JOZO LASIĆ (Lassich),³⁶ PERO Nikolić,³⁷ PETAR Matković, MATKO Lapačina, PASKOJE Kisić, MATKO Lale, LOVRO i Tonko,³⁸ SLAVO Grbuljica,³⁹ PASKOJE STJEPANOV Kisić,⁴⁰ MATKO Vlahušić,⁴¹ »Michael sive MICIAN (MIČAN)«,⁴² MATKO Guljelmović,⁴³ VLAHUŠA Kolić iz Stravče.⁴⁴

Iz praktičkog razgovora i načina izražavanja misli naših pomoraca u svakidašnjem brogarskom, pomorskom, lučkom, ribarskom ili drugom životu:

»...metnuti jednu mrežu bukvaru u valu od Lopuda... i gdje smo bacili mrežu tu je voga i pržinara i bašura i tu nije posta za ribati srdele niti ikad tu trakta zameče na srdjele (sardielle)... vidjeli smo jednu gondulu koja je hodila s ponte od Rata... drito na našu Barku...«⁴⁵ »...namjerio sam se na Koločepu (Colocep) i bio sam tad na Šabaci (Sciabazzi) Antuna Vićenca Svilokosa s Koločepa...hoteći on zametnut njegovom šabakom...iza njime došo je Ivan Franov Šoletić...« »...u to su došli družina od Šabake Ivana Franova Šoletića...«⁴⁶

Gašpar Đenero iz Kručice kao svjedok na sudu izjavljuje: »Lani u žetvu je i Boško Božović iz Slanoga i moj sin Petar i Katà (Katta) žena Pavla Gašparova iz Banića bili smo otišli u njegovoj barci na Mali Vratnik i tu smo surgali rečenu Barku, a mi smo otišli ubrati malo drva a rečena Katà ostala je polak Barke, u njeko doba došla je jedna Barka Žuljana ma ih ja nijesam pozno i rečenu Barku odriješili je od Kraja i odveli je u Vratnik... Iza tega drugi put opet sam ja došo u Vratnik zajedno s Božovićem i tu smo našli Nikolu Turčinovića iz Kupara gdje je bio došo s njegovom Barkom i s družinom za krcati... U to skočila je fortuna i razbila rečenu barku«. Drugi svjedok je bio Cvijeto Vojnović iz Lapada (na prolazu iz Marčuleta) — Cvijeto je izjavio da je Turčinović bio sa njegovom GAJETOM.⁴⁷

Nadalje slijede druge izjave i tome slično: »Molio me je Nikola Karaman iz Stravče koji stoji na Cavtatu da mu dođem privesti u Brodu na Školj od Supetra dvije kobile i jednog tovara.«⁴⁸

Zanimljiva je i ova izjava: »Jučer sam bio pošo s Barkom Boška Antunova u mlin u Župu za samljet žito, prinijeli smo svu robu u Mlinicu i ostavili jedro na Barci; jutros kad smo došli na Barku nijesmo našli Jedra, pakta smo ga onda iskali...«⁴⁹

Petar Đurasović (iz Venecije) piše Todoru Vlahoviću u Dubrovnik: »... nijesam imo od tebe nego jednu iz Dubrovnika, a drugu iz Sinigaglie;

zato te avizavam kako sam propo i da će poći Brod za osam iljada fiorina koji kosta sadamnaes; a sada razumi kako mogu ostati... biće ti i drugi kazali sve moje nevolje. I da si zdravo...»⁵⁰

Kapetan Giuseppe Buranelli (Anconitano) tuži kapetana Ivana Hiđu; svjedok M. Tomašević izjavljuje: »... nahodeći se u Butizi od Butige od Sikurtati na Placi, čuo sam jednu tresku na dvoru (vani) česa izišo sam na vrata od Butige i čuo sam da je reko kapetan Jozo Buranelli Ivu Hiđu: plati mi moj navo i to mu je reko veće puta, našto čuo sam da mu je odgovorio Hiđa: vrati mi robu što si mi ukro; a on mu je odgovorio: roba ti je sva u magazinu iskrcana...«. Drugi svjedok I. Maskarić izjavljuje: »Stojeći i ja u Butizi od Sikurtati čuo sam i izišo sam prid Butigu... Joza Buranelli... čuo sam ga da se nješto kara (svađa) s rečenim Hiđom koji je rekao: »restituitemi la mia robba che m'avete rubbato«. Kapetan Hiđa je izjavio da je Buranelliju platio nol, ali da mu je manjkalo robe.⁵¹

Kapetan M. Arbanasin tuži L. Besona za krađu žita. Svjedok Ivan Čukić iz Rijeke dubrovačke izjavljuje: »... u brieme kad su bili ovdje Moskoviti (Ruši) u Konalu bio je Marko Arbanasin ukrco sto i jedan star žita ovdje za Pontu za povesti ih u Rieku za samljet... u gaeti Šumećana«.⁵²

Evo kako izgleda pričanje Šipanjana: »... došla je jedna gajeta (gaiet-ta) šipanjska oko dvadesti i dvije ure u Lapad u kojom gajeti bili su Anto Glavić i Vlaho Fortunić...« koji izjavljuju: »... partismo iz Dubrovnika iz Porta s vjetrom od Levanta i dohodeći na pontu Lapada tu nas je skontrala Bura i snijeg i nevideći da smo mogli poći na dva vesla put Šipana pođali smo u Lapad i tu smo surgali...«, to jest usidrili su se pred samu kuću C. Jakšića (»prid njegovim đardinom«), a bio je »rđav vjetar«, »nješto robe su iskricali«, pa je »došlo more s dvora« i rekao je »eto vam se barka nalila vode« i »pooralo im je sidro«.⁵³

Ovako je govorio brodograditelj A. Šutić iz Gruža: »... na prvi mađa poginula (ukradena-nestala) mi je jedna gumina s moje Trabakule, koja je u Gružu i s kojom guminom bila je armizana rečena Trabakula... a od druge gumine od rečene Trabakule... da je to dignuo neki Ivan iz Bokâ komu neznam prezimena koji je stoji u Gružu i hodio s Trabakulom«. Slična je izjava i T. Čurbehana iz Gruža kao i L. Jugovića — samo Jugović spominje još i: »... jedno zvono od Broda...«⁵⁴

B. Hanza iz Rijeke dubrovačke pripovijeda ovako: »... kad je bila ona velika fortuna bio sam u Portu na brodu Kapetana Krilanovića i čuo sam đe je reko kapetan Đuro Gojan koji je bio s brodom u portu jednomu mornaru koga ja nepoznam da odrieši jednu barku koja je bila vezana za Kaše (lukobran u staroj dubrovačkoj luci) i vidio sam da je isti Gojan odriešio drugi konop s kojim je bila vezana Barka za guminu od Broda rečenoga Gojana, ma ja nijesam vidio da je udaro u barku i da je sfundo (potopio), ma kako je bila velika fortuna tako je bilo nalilo rečenu barku i kako je skosavalo (trgalo-drmalo na mahove) s Brodom tako činila je veliku štetu rečena barka rečenom guminu od Broda, i da nije odriješio mogla mu je rečena barka prikosit rečenu guminu«. Međutim, mornar Đuro Kisić ovako izjavljuje: »... koja barka bila je vezana s čelom (vrst debljeg konopa) za guminu od Broda moga kapetana, a s drugom cimom od čela

bila je vezana za Kaše i kako je bacalo prik, Kaša more tako je bilo nalilo...«,... i privezo je rečenu Barku po krmu od njegova Broda...«, »... kapetan je bio uzeo ganac (gvozdena kuka) i pritego Barku za razmu...«⁵⁵

Evo sada dijela jedne ribarske izjave: »... pošto sam zametnut Šabaku i kad smo je metnuli u more i stali smo je do kraja potezat, u to je došo (Antun Kuvelić s njegovom družinom u Barci... I tu smo povisše Šabake surgali (usidrili) sidrom i uhitili su šabaku ispotezali su je iz mora«. »... kad smo došli na kraju u porat avizali smo Patruna od Barke.«⁵⁶

Iz mornarske svade u luci Cavtat donosimo dio izjave: »... u portu bio je jedan Dalmatin u njegovom Barci... u jedno doba skočio je u rečenu barku Marko Mihović iz Mianića za pasati na Barku captajsku Pera Lukačić, tad čuo sam da rečeni Dalmatin reko je rečenom Mihoviću jebenti Oca neću da mi ideš priko Barke, tad rečeni Mihović reko mu je jeben i ja tebi Oca hoću pasat da je i Principova kad je nevolja pasaću preko kuće Principove — tad vidio sam da rečeni Dalmatin zgrabio je argutlju od Barke...« »... arivo je iz grada u Cavtat s Barkom...«⁵⁷

Evo još ponešto iz naše pomorske terminologije: »... barka bila je usidrena u Mali Vratnik... s njegovom gajetom...«⁵⁸ Mara Vlahuše Cerva na talijanskom jeziku izjavljuje da su joj ukrali SIDRO (»... mi fù rubbato un sidro della mia barca...«)⁵⁹ »... Skrivan od maloga broda Francézoga što je ovd u Portu...«⁶⁰ M. Dobroslavić je bio MRNAR, kao i Cvjetko (samo je napisano MARNAR).⁶¹ Na brodogradilištu je bila neka svada s kapetanom I. Kas (ne Cassa).⁶² Šipanjani izjavljuju: »... dove dovevo fare la Sagrada (ZAGRADU) s mrežom.«⁶³ Na brodogradilištu u Gružu izdvajaju se u talijanskom tekstu ova dva termina: »sces« (ŠES) i »iassen« (JASEN).⁶⁴ Skoro uvijek u Dubrovniku je trabakula ženskog roda pa i u ovom spisu.⁶⁵ Često u talijanskom tekstu piše »capetan« a ne capitano.⁶⁶

Ponovno ćemo se osvrnuti na svade među šipanjanskim ribarima: »... potezo je šabaku...«, a »... Đuro mu govorio uhitit ćeš govana...«⁶⁷ Jedan drugi šipanjanski pomorac ovako je govorio: »... da je bilo tega kamenja pune dvije gajete (gaiette)...«, »... kamenje doveo je u Pile...«, »... bilo je kamenja za dvije gajete (gaiette)...«, »... i povel u Pilam u rečenim gajetam...«⁶⁸ N. Radić i T. Čurbehan su bili »... patrni od rečene Trabakule«. P. Dobroslavić piše iz Albanije 1791. tetki u Cavtat, pa među ostalim veli: »Partićemo za Smirne... Ja tvoj Neput Pasko Dobroslavich.«⁶⁹ Điva je kupila: »... tri pecize intime zirgliene koje je u istoga Capetana Giva Sughie cupila...« (tri pečice intime crljene koje je u istoga Kapetana Điva Sugje kupila).⁷⁰

Navest ćemo još nekoliko naziva uvala, primorskih mjesta, morskih prolaza, ulica i slično u dubrovačkom kraju: PILE (»alle Pille in Colornigna«⁷¹ JANSKA (zaljev kod Slanoga).⁷² U Trpnju NA ŽALU (»... došo na SGIO« na Žalu kraj mora).⁷³ Jedan pomorac gradi kuću na ILIJNOJ GLAVICI u gradu (»... in Illina Glaviza«).⁷⁴ Uvala PRŽINA.⁷⁵ Pomorac V. Svilokos živio je u DONJEM ČELU (na Koločepu).⁷⁶ U Rijeci dubrovačkoj NA ŽALU.⁷⁷ JAKLJAN.⁷⁸ GORNJE ČELO na Koločepu.⁷⁹ Rt KONJ (na Šipanu).⁸⁰ VRATNIK (prolaz između Jakljana i Olipe).⁸¹ SUŠAC (»Sus«

ciaz« — otočić kod Lastova).⁸² MALI VRATNIK (prolaz između otočića Olipe i Pelješca).⁸³ Nadalje donosim još neka imena dubrovačkih ulica u koje su zalazili ili stanovali dubrovački pomorci: Dućan u ŠIROKOJ ULICI (»Boti-ga a Scirokka Uliza«).⁸⁴ POLJANA (»Baruffa nella Pogliana« — glavna ulica u Dubrovniku).⁸⁵ Ljekarna u kojoj su pomorci kupovali lijekove smještena je na POLJANI.⁸⁶ Ulica MEĐU POLAČAMA.⁸⁷ Na Pelinama u ulici PROVALJENOJ.⁸⁸ ZVIJEZDIČEVA ulica.⁸⁹ Kapetan P. Žitković je imao svoju kuću na JEZUVITIMA.⁹⁰ I konačno nije nam čudno da su naši pomorci za-lazili i u ulicu MEĐU CREVLJARIMA.⁹¹

»... u vrh krme...«⁹²

Na kraju ovog izlaganja donosim dva vrlo rijetka sačuvana pisma dubrovačkih pomoraca te dvije mjenice napisane u karakterističnom du-brovačkom dijelektu.

PISMO IVA MALICIJE. HAD. Diversa de Foris, 242, f. 102v — 103.
Extra/

Al Sig. Marco Vuinovich

Ragusa

In. v./

Carissimo Cognato

Marsiglia 28. Feb. 1605.

Po Kapetanu Simu Turčinoviću pišem ti dvije riječi avizavajući te od moga zdravlja, ufam da isto slijedi od tebe i sve tvoje familije; primićeš po istome Kapetanu tri trifona i dva rikordina, i po pečice kalanke koje ćeš razdijeliti Mari, Ani i sestri Mari.

Nijesam od vas imo nego onomadne jednu knjigu po posti u sve brijeme što mankam iz doma, zato mi nemoj mankat pisat, neznam koji je uzrok da me ne avizaš od moje Majke, drugo mi ne pišeš nego samo da me pozdravlja, u istom knjigi pišeš mi da ćeš prodat Karatu (dio vlasništva broda — J. L.) u Boletinu ako ti se namjeri i pišeš hoćeš li prodat moje, ti znaš dosad što si činio od tvoga nastojo si činit i od moga, i nastoj prodat svakako, ter nađeš za prodat zato nemoj inako mankat.

Pozdravljajući te vele drago sa svom tvojom familjom pozdravi mi Majku
i zbogom
Ja tvoj kunjado

Ivo Dam. Malicija

PISMO POMORSKOG TRGOVCA IVA MRNAREVIĆA, DUBROVAČKOG DRŽAVLJANINA STALNO NASTANJENA U BRINDISIJU. HAD. Diversa de Foris, 240, f. 233v.

Extra/

Andrea Lallich

Ragusa

18. IX 1807.

Neka znate da je brod partio na 14. ovega, ufam da je paso na zdravlje ta-mo, i opeta ufam da ćete vi nastojati poslati rečeni Brod po resto od Boba i porcion od žita da digne.

Giovanni Marnarevich

Brindisi

TEKST MJENICE KAKAV SE 1790. GODINE UPOTREBLJAVAO U DUBROVNIKU. HAD. Diversa de Foris, 220, f. 122.

Meni istom Anici, ko Prokuratrici Ivana Bašića moga muža
Sama u Dubrovniku

Intus vero

na 20. Agosta 1790.

Dukata 162. od dinara 40 za Dukat

Od danas do dogodište platiću ja podpisana ko prokuratrici Ivana Bašića moga muža, kako u Prokuram od Kančelarije od 1778. na listu 221, za ovu moju samu od Kambija Prisivjetlome Gosparu Đore Sorgo Dukata sto i šeset i dva od dinara 40. za Dukat za toliko Dukata koje sam od istoga Gospara primila in contanti.

A Dio.

Ja Anica Vokativo Bašić
Prokuratrici Ivana Bašića moga muža

MJENICA ZA POMORSKO POSLOVANJE IZDANA 1800. GODINE U DUBROVNIKU. HAD. Diversa de Foris, 227, f. 3.

A me medesimo Teodoro Vlahovich

Sola Ragusa

27. Aprile 1800.

Ducati Ragusei 3.000.—

Od danas do dva mjeseca platiću ja doli podpisani za ovu moju Samu od Kambio Dukata Dubrovačkih Tri tisuće od četrjesti dinarića svaki Dukat Miha Marka Markovića, zašto sam toliko dinara od njega primio. A za višu tvrdoću ovega moga Duga oblegavam, i ipotekavam rečenomu Markoviću sva svoja Dobra i Stabila, i Mobila, a navlastito vas moj treći dio što imam u Brodu, koji se zove Brigantino IL LEOPOLDO E MADONNA SANTISSIMA DELLO SCOPOLO E SAN PAOLO, presentemente ancorato nal Porto di Gravosa a Santa Croce.

I tako potvrđivam za tvrdoću i sikurecu rečenoga Markovića, i prezentavam mu i davam mu doli podpisana Pieggio.
In fede.

Teodoro Vlahovich
Simo Komnenović Pieggio (potpis
ćirilicom — J. L.)

BILJEŠKE:

¹ C. Fisković, Podvig kapetana Želalića, izdanje časopisa »Pomorstvo«, Split 1947, str. 9 i 10.

² J. Luetić, O pomorstvu Dubrovačke Republike u XVIII stoljeću, Građa za pomorsku povijest Dubrovnika, knjiga 2, Pomorskog muzeja JAZU u Dubrovniku, Dubrovnik 1959, str. 131—132, 142—145, 148, 150 i 159—160.

³ J. Luetić, Brodovlje Dubrovačke Republike 17. stoljeća, Građa za pomorsku povijest Dubrovnika, knjiga 3, Dubrovnik 1964, str. 120.

J. Luetić, FILJUGA — najznačajniji operativni brod dubrovačke države, Anali Historijskog odjela Centra za znanstveni rad JAZU u Dubrovniku, XIII—XIV, Dubrovnik 1976 (vidi bilješku na str. 97).

J. Luetić, Pomorski priručnik (s rječnikom) Juliza Balovića Peraštanina, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, III, Dubrovnik 1954.

³ Ž. Muljačić, Dubrovački pomorci na Antilima krajem 18. stoljeća, časopis »Pomorstvo«, VIII, br. 9, Rijeka 1953, str. 374—375 (vidi izjavu kapetana T. Kostopeća iz 1805. godine i dubrovačkog mornara M. Banića iz 1790).

C. Fisković, Putovanje pelješkog jedrenjaka s kraja XVIII i početka XIX stoljeća, Pomorski zbornik (II) Instituta JAZU u Zadru, Zagreb 1962, str. 1759 i 1779 (vidi pisma u bilješkama).

V. *Ivančević*, Luka Livorno i dubrovački brodovi (1760—1808), Građa za pomorsku povijest Dubrovnika, knjiga 4, Zavoda za historijska istraživanja pomorstva južne Dalmacije JAZU u Dubrovniku, Dubrovnik 1968. str. 101 i 129.

⁴ U ovom našem radu ipak je bilo potrebno konzultirati osim nekih radova M. Deanovića, P. Skoka i A. Jala, posebno ove rasprave i članke:

B. *Jurišić*, O našoj pomorskoj terminologiji, Pomorski zbornik Instituta JAZU u Zadru, sv. I, Zagreb 1962.

B. *Stulli*, O hrvatskom jeziku u riječkoj nautici i radu J. A. Mikoča, Riječka revija, II, Rijeka 1953.

B. *Jurišić*, Rukopisni nautički rječnik Jakova Antona Mikoča iz godine 1852, Anali Jadranskog instituta JAZU u Zagrebu, 2, Zagreb 1958.

J. *Luetić*, Naša pomorska terminologija u A. Jalovom Glossaire Nautique iz 1848. godine, Ljetopis JAZU 61, Zagreb 1956.

R. *Vidović*, Pomorska terminologija i pomorska tradicija, Čakavska rič, godina VII, br. 2, Split 1977. str. 99—156.

⁵ J. *Luetić*, Dubrovačko pomorstvo od 1790. do propasti Republike, doktorska disertacija, Zadar 1973, Filozofski fakultet Zadar.

⁶ Lamenta del Criminale (Lam. Crim.) 202 f.54v 1793.

⁷ Diversa de Foris (Div. Foris) 221 f.39 1799.

⁸ Div. Foris 220 f.164v 1797.

⁹ Acta Consilii Rogatorum (Cons. Rog.) 205 f.53v 1798.

¹⁰ Div. Foris 222 br. 64 1798.

¹¹ Div. Foris 223 f.173 1799.

¹² Div. Foris 224 f.235v 1799.

¹³ Div. Foris 226 f. 254 1800.

¹⁴ Div. Foris 226 f. 253 1800.

¹⁵ Cons. Rog 207 f.17 1800.

¹⁶ Comandamenti e sentenze della Navigazione (Com. e sent. Navig.) 7 f.214 1800.

¹⁷ Div. Foris 226 f. 252v 1800.

¹⁸ Div. Foris 225 f.257 1800.

¹⁹ Div. Foris 225 f. 214 1800.

²⁰ Div. Foris 225 f.205v 1800.

²¹ Div. Foris 226 f.17 i 254.

²² Lam. Crim. 217 f.132 1801.

²³ Cons. Rog. 208 f.93 1801.

²⁴ Div. Foris 228 f.106v 1801.

²⁵ Div. Foris 228 f. 105v, 184, 186 i f. 308 1801.

²⁶ Div. Foris 227 f.14, 49, 62, 69, 76, 128, 249, 250 i f. 251 1801.

²⁷ Diversa terminazioni e note dell'offizio della Navigazione (Div. term. e note Navig.) 2 f.176 1802.

²⁸ Div. Foris 229 f.189v 1802.

²⁹ Div. Foris 230 f.78.

³⁰ Div. Foris 232 f.25v 1803.

³¹ Div. term. e note Navig. 2 f.229.

³² Div. Foris 231 f.172 1803.

³³ Div. Foris 232 f.78 1803.

³⁴ Div. Foris 231 f.115, 118, 119, 120 i f.126 1803.

³⁵ Div. Foris 231 f.121—125 1803.

³⁶ Div. Foris 231 f.69v 1803.

³⁷ Div. Foris 228 f.42.

³⁸ Div. Foris 231 f. 97 1803.

³⁹ Lam. Crim. 225 f.156 1805.

⁴⁰ Div. Foris 237 f. 18 1805.

⁴¹ Div. Foris 239 f. 18 1806.

⁴² Div. Foris 239 f.117v 1807.

⁴³ Div. term. e note Navig. 2 f. 242 1807.

⁴⁴ Div. Foris 243 f.199 1809.

⁴⁵ Lam. Crim. 200 f.165 1793.

- 46 Lam. Crim. 201 f.159v 1793.
 47 Lam. Crim. 203 f.138 1794.
 48 Lam. Crim. 205 f.121 1795.
 49 Lam. Crim. 209 f.50v 1797.
 50 Div. Foris 229 f.203 1798.
 51 Lam. Crim. 210 f.157v 1798.
 52 Lam. Crim. 215 f.4v i 34 1800.
 53 Lam. Crim. 215 f.53, 137 i f.171 1800—1801.
 54 Lam. Crim. 216 f.2v 1801.
 55 Lam. Crim. 219 f.187v i 204v 1803.
 56 Lam. Crim. 223 f.82 1804.
 57 Lam. Crim. 223 f.101—104 1804.
 58 Lam. Crim. 203 f.138 1794.
 59 Lam. Crim. 205 f.108 1795.
 60 Lam. Crim. 203 f.26v 1794.
 61 Lam. Crim. 203 f.19v.
 62 Lam. Crim. 207 f.3v 1796.
 63 Lam. Crim. 223 f.7v 1804.
 64 Div. Foris 226 f.79v 1800.
 Div. Foris 239 f.59v
 65 Lam. Crim. 216 f.2—5 1801.
 66 Lam. Crim. 216 f.31 1801.
 67 Div. Foris 227 f.208 1801.
 68 Lam. Crim. 221 f.14 1803.
 69 Lam. Crim. 221 f.8 1803.
 70 Div. Foris 236 f.26v 1805.
 71 Div. Foris 240 f.75 1805.
 72 Div. Foris 222 f.172 1793.
 73 Div. term. e note Navig. 2 f.38 1786.
 74 Lam. Crim. 203 f.92v 1794.
 75 Div. Foris 223 f.198 1798.
 76 Diversa della Navigazione (Div. Nav.) 3 f.24v 1798.
 77 Div. Foris 224 f.6 1799.
 78 Div. Foris 225 f.199 1800.
 79 Cons. Rog. 208 f.12 1801.
 80 Lam. Crim. 222 f.34 1803.
 81 Lam. Crim. 222 f.4 1803.
 82 Cons. Rog. 210 f.10 1804.
 83 Cons. Rog. 210 f.69v 1807.
 84 Div. Foris 242 f.99v 1808.
 85 Lam. Crim. 201 f.132 1793.
 86 Lam. Crim. 207 f.46 1796.
 87 Div. Foris 222 f.67 1798. Apothecam positam in POGLIANA Domo Gozze.
 88 Div. Foris 226 f.30 1800. »... in hac Civitate MEGIU POLACCIAM«.
 89 Div. Foris 225 f.198 1800.
 90 Div. Foris 226 f.62 1800.
 91 Div. Foris 235 f.93 1805.
 92 Div. Foris 236 f.49 1805.
 Div. Foris 242 f.197v 1808. »Meghiu Zrevgliarima«.
 Lam. Crim. 216 f.31 1801.

ÜBER DIE UMGANGSSPRACHE DER DUBROVNIKER SEELEUTE IN DER
ZEIT VON 1790—1809.

Beitrag zum Kennenlernen der Marine-Terminologie des Dubrovniker Volkes.

Josip Luetić

Der Autor dieses Beitrages, Dr. Josip Luetić, bemühte sich festzustellen, welcher Umgangssprache sich die Dubrovniker Seeleute zur Zeit der Republik bedienten. Diesmal zog er vorläufig nur den Zeitabschnitt der letzten zwanzig Jahre des Bestehens der Republik Dubrovnik in Betracht. Für die Zeit vorher hat er bereits etwas in seinen vorhergehenden Arbeiten veröffentlicht.

Dieser Artikel bringt einen Teil der vom Volk in der Praxis gesprochenen Terminologie der Dubrovniker Seeleute, die sich auf Teile der Schiffe und Segelschiffe, den Schiffsbau, die Schiffsausstattung, die Besatzung auf dem Segelschiff, die Schifffahrt des kleineren und grossen Schiffes, die Unfälle auf dem Meer, den Küstenbereich, das Wetter, die Unwetter, die Schiffstypen, die Arten von Schiffstauen, den Fischfang und die Ausstattung für den Fischfang, die Fischarten, die Schiffsmanöver und auf die Terminologie der Schifffahrt im allgemeinen bezieht.

Das auf diese Weise gesammelte und so systematisierte Sprachmaterial des Schifffahrtswesens kann bestimmt in erster Linie dazu beitragen, die alltägliche praktische Sprache der Dubrovniker Seeleute, Fischer, der im Schiffsbau beschäftigten Arbeiter, Hafearbeiter und anderer (in dieser Zeit gab es nicht weniger als 5600 im Schiffswesen Tätige) kennenzulernen. Es war das also die Umgangssprache der zahlenmässig stärksten und wirtschaftlich gesellschaftlich tatkräftigsten Einwohnerschaft des damaligen Staates Dubrovnik.

Dieses Umgangssprache-Material der Dubrovniker Seeleute, in dem auch viel Marine-Terminologie enthalten ist, kann ohneweiters zum Nutzen für die geschichtliche Untersuchung des Aufbaues der Marine-Terminologie an der Ostseite der Adria sein. Ausserdem ermöglicht uns dieses Material gewissermassen das wirkliche Marine — und Fischfangleben mit seinen vielfältigen Ereignissen auf den verschiedenen grossen und kleinen Schiffen im Hafen oder auf dem Meer nachzuerleben.